

Arbeidsliv

Taushetsplikt etter helsepersonelloven

 SILJE STOKHOLM NICOLAYSEN, JURIDISK RÅDGIVER, NTF

Som helsepersonell er du omfattet av reglene om taushetsplikt etter helsepersonelloven.

I denne artikkelen finner du mer informasjon om de ulike bestemmelsene om taushetsplikt. Formålet med taushetspliktsbestemmelsene er å verne pasientens integritet, samt å sikre befolkningens tillit til helsetjenesten og helsepersonell. Taushetspliktbestemmelsene skal hindre at pasienter unnlater å oppsøke helsetjenesten ved behov for helsehjelp. Pasienten skal føle seg trygg på at de opplysninger som gis i forbindelse med helsehjelpen ikke brukes i andre sammenhenger.

Hovedregelen om taushetsplikt

Hovedregelen om taushetsplikt finnes i helsepersonelloven § 21. Bestemmelsen lyder:

«Helsepersonell skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell.»

Bestemmelsen innebærer et pålegg om å bevare taushet. Helsepersonell pålegges også en aktivitetsplikt, jf. formuleringen «skal hindre».

Plikten til å beholde taushet korresponderer med pasienters rett til å få behandlet opplysninger konfidensielt, jf. pasient – og brukerrettighetsloven § 3-6.

Taushetsplikten gjelder for «folks legems- eller sykdomsforhold», som i juridisk teori og etter en naturlig språklig forståelse tolkes som fysiske eller psykiske forhold rundt den enkelte kropp og helse. Med «personlige forhold» menes andre forhold knyttet til den enkelte person, som sosiale og økonomiske forhold.

Taushetsplikt mellom helsepersonell

Hovedregelen om taushetsplikt gjelder også mellom helsepersonell. Det kan bare utveksles taushetsbelagt informasjon mellom helsepersonell når det er nødvendig for behandling og oppfølging av pasienten. Det at både du og den det utveksles informasjon mellom har selvstendig taushetsplikt gir ikke større rett til å utveksle informasjon om pasienter.

«Snokeforbudet» i helsepersonelloven § 21 a:

Det er forbudt å lese, søke etter eller på annen måte tilegne seg, bruke eller besitte opplysninger som nevnt i hovedregelen om taushetsplikt uten at det er begrunnet i helsehjelp til pasienten, administrasjon av slik hjelp eller at det finnes hjemmel for det.

Opplysningsrett og opplysningsplikt

Hensynet til pasientens integritet og rett til taushet rundt helsemessige og personlige forhold kan komme i konflikt med andre viktige hensyn, og unntak fra taushetsplikten kan forekomme på ulike grunnlag. Unntakene kan utløse opplysningsrett eller opplysningsplikt. Der du har opplysningsrett betyr det at du kan, men ikke har plikt til å utlevere taushetsbelagte opplysninger. Utløses opplysningsplikt står du ikke lenger fritt til å la være å gi opplysninger, men plikter å gi opplysningene videre. Pasienten har ikke lenger råderett over den informasjonen som gis.

Unntak som gir opplysningsrett følger av helsepersonelloven §§ 22-29. Forhold som utløser opplysningsplikt følger av §§ 30-34.

Opplysningsrett utløst av at pasienten samtykker

Etter § 22 kan informasjon gis om pasienten samtykker til det. Pasienten har råderett over opplysninger om seg selv, og kan også samtykke til at informasjon gis videre.

At pasienten gir samtykke til deling betyr ikke at opplysninger bør deles. Du må foreta en selvstendig vurdering av om pasienten forstår omfanget av samtykket, og om det er nødvendig å dele opplysningene. Samtykket må være utvetydig, og det må kunne trekkes tilbake når som helst.

Opplysningsrett der opplysningene er kjent fra før

Taushetsbelagte opplysninger kan etter § 23 nr. 1 gis til den som er kjent med opplysningene fra før.

Dette unntaket knytter seg til konkrete opplysninger som er kjente. Utgangspunktet er at dette unntaket ikke kan benyttes til å utvide andres kunnskaper om pasienten ved å gi ytterligere pasientopplysninger.

Opplysningsrett der ingen berettiget interesse tilsier hemmelighet

At opplysninger kan gis videre der ingen berettiget interesse tilsier hemmelighet følger av § 23 nr. 2.

Berettiget interesse må vurderes ut fra hensynet til pasienten, herunder om opplysningene etter sin art må anses å være sensitive eller ikke. Det kan f.eks. være at en person er lam eller blind, eller andre forhold som ikke kan skjules.

Opplysningsrett der behovet for beskyttelse må anses ivaretatt ved at individualiserende kjennetegn er utelatt

Opplysninger kan gis videre der individualiserende kjennetegn er utelatt, det følger av § 23 nr. 3.

Kravet er at alle kjennetegn som kan føre opplysningene tilbake til pasienten, er fjernet. Bestemmelsen har ingen nærmere beskrivelse av hva som regnes som individualiserende kjennetegn. Slike kjennetegn kan være kjønn, navn, alder, bosted, fødselsdato mv. Kravet til hva som må regnes som kjennetegn vil variere, ettersom det dreier seg om et mindre eller større lokalsamfunn, og etter hvilke kjennetegn som i den aktuelle situasjon er egnet til å identifisere pasienten.

Opplysningsrett der tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre

Tungtveiende private eller offentlige interesser kan overstige pasientens rett til taushet, jf. § 23 nr. 4.

Hensynene som taler for å meddele ellers taushetsbelagte opplysninger må veie vesentlig tyngre enn hensynet som taler for å bevare taushet.

Høyesterett tok i Rt. 2008 s. 1491 stilling til om det var brudd på taushetsplikten at en psykiater varslet om trusler fra en pasient mot en politibetjent. Høyesterett kom til situasjonen ga psykiateren opplysningsrett etter § 23 nr. 4, eventuelt også etter § 31, slik at taushetsplikten ikke gjaldt.

Opplysningsrett ved mistanke om dyremishandling

Etter § 23 nr. 5 kan opplysninger gis videre når helsepersonell gjennom sin yrkesutøvelse har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet.

Opplysningsrett ved hjemmel i annen lovgivning

Etter § 23 nr. 6 kan taushetsbelagte opplysninger gis videre etter regler fastsatt i lov eller i medhold av lov når det er uttrykkelig fastsatt eller klart forutsatt at taushetsplikt ikke skal gjelde.

I denne bestemmelsen er det sagt uttrykkelig at unntak fra taushetsplikten krever hjemmel i lovgivningen. I unntaket må det klart fremgå at formålet er å gi adgang til å meddele opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Det finnes en rekke slike lovbestemmelser, blant annet i helsepersonelloven, som innskrenker taushetsplikten.

Opplysningsrett etter en persons død

Etter § 24 første ledd kan opplysninger gis videre etter en persons død der vektige grunner taler for det. Det skal i vurderingen tas hensyn til avdødes antatte vilje, opplysningenes art og de pårørende og samfunnets interesser. Det må foreligge gode grunner for utlevering av opplysninger om avdøde. Det er ikke tilstrekkelig å vise til grunner som at det er hensiktsmessig og praktisk å utlevere slik informasjon.

At det skal tas hensyn til «opplysningenes art» innebærer at pasientopplysningene i seg selv kan være styrende for om de skal utleveres. Opplysningene kan være ømtålige for avdøde slik at det må foreligge særskilte grunner til utlevering.

Opplysningsrett til samarbeidende personell

Helsepersonelloven § 25 omhandler opplysninger gitt til samarbeidende personell i forbindelse med behandlingen. Utgangspunktet er at taushetsplikten gjelder mellom helsepersonell, mens dette er et unntak som også gir hjemmel for å

utveksle informasjon til andre enn helsepersonell, såfremt det er nødvendig av hensynet til å behandle pasienten.

Etter lovens forarbeider er vurderingstema om kommunikasjonen tjener pasientbehandlingen og ivaretar hensynet til pasientens selvbestemmelsesrett.

Pasienten skal så langt det er mulig være kjent med at det utleveres opplysninger om han i samarbeidsøyemed, og kan med noen unntak motsette seg dette.

Opplysningsrett til virksomhetens ledelse

Etter helsepersonelloven § 26 første ledd kan helsepersonell gi opplysninger til virksomhetens ledelse. Ledelsen kan med andre ord ikke kreve innsyn i opplysningene. Forutsetningen for å kunne gi opplysninger er at det er nødvendig for å kunne gi helsehjelp eller for internkontroll og kvalitetssikring av tjenesten. Så langt det er mulig skal slike opplysninger gis uten individualiserende kjennetegn.

Unntak fra hovedregelen om taushetsplikt som utløser opplysningsplikt

Opplysningsplikten er regulert i helsepersonelloven kapittel 6 (§§ 30-34). Formålet med opplysningsplikten er å ivareta hensyn som anses mer tungtveiende enn de hensyn som begrunner taushetsplikten.

Opplysningsplikt til Statens helsetilsyn og Fylkesmannen

Helsepersonell plikter å gi opplysninger til tilsynsmyndighetene (Statens helsetilsyn og Helsetilsynet i fylket) etter helsepersonelloven § 30 for at tilsynsmyndighetene skal ha reell mulighet

til å føre tilsyn med at virksomheten drives i overensstemmelse med lovgivningen

Opplysningsplikt til nødetater

Helsepersonell har opplysningsplikt til nødetater etter helsepersonelloven § 31 der det er nødvendig for at nødetatene skal kunne bistå i forsøk på å avverge alvorlig skade på person eller eiendom.

Opplysningsrett og -plikt til den kommunale helse- og omsorgstjenesten

Helsepersonelloven § 32 hjemler i første ledd rett, og i annet ledd plikt til å varsle sosialtjenesten når bestemte vilkår er oppfylt. Etter første ledd kan du med pasientens samtykke gi opplysninger til sosialtjenesten der pasienten har behov for tiltak i sosialtjenestens regi. Opplysningene kan også gis uten pasientens samtykke der de ikke er omfattet av hovedregelen om taushetsplikt i § 21.

Etter annet ledd skal du av eget tiltak varsle sosialtjenesten der det er grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler slik at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade.

Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Etter helsepersonelloven § 33 plikter du å være oppmerksom på forhold som kan innebære at barn trenger hjelp fra barneverntjenesten, og det skal gis opplysninger til barneverntjenesten der det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet i hjemmet eller andre former for alvorlig omsorgssvikt foreligger.

Gjør kloke valg

En kampanje mot overdiagnostikk
og overbehandling